

# PÉNZÜGYI JOG

I. évfolyam

5. szám

1925 augusztus

Szerkeszti: Dr. LÉNÁRT VILMOS

## A társulatiadó a felértékelés szempontjából.

Irta: *Gazda Károly.*

A 4200/925. P. M. sz. rendelet, mely a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról és az ezzel kapcsolatos rendelkezésekről intézkedik, a megnyitó mérleg elrendelése után annak felállítására nézve a 2. §-ban a következőket rendel: „A cselekvő vagyon tételeit (aktívumokat) legfeljebb a mérleg felállításának az 1. §-ban említett forduló napján fennálló értékben lehet, a szenvedő vagyon tételeit (passzívumokat) pedig legalább azon értékben kell számításba venni, mely a törvényes jogszabályok szerint a megjelölt időpontban a tartozás összegének megfelel, tekintet nélkül a megelőző leltárakban vagy mérlegekben fogatosított leírásokra vagy értékelésekre.”

E rendelkezés szerint tehát az aktívumok a jelenlegi magyar törvényes értékben, vagyis papirkoronákban felértékelendők és pedig maximálisan az 1925. január 1-i forgalmi érték összegéig. A passzívumok pedig ugyancsak magyar papirkoronákban állítandók be, a beállítások zsinórmértéke pedig az a minimum, mely a tartozások tényleges értékének megfelel. Mig tehát a szóban lévő rendelet dekretálja a mérleg felértékelését, addig ugy az aktívumok, mint a passzívumok szempontjából csak egyoldalú normákat állít fel, melyek következtében a társulatoknak a felértékelési mód eszközlésével egyoldalról teljesen szabad kezet ad. A felértékelési szabadság bizonyára minden körülmények közt helyes rendelkezés és pedig azért, mert a felállított normák szerint a mérlegszerkesztési szabadság csak oly értelemben érvényesülhet, ha a mérleg által kimutatott vagyon a valóságos értéknel kisebbnek, a teher pedig nagyobbnak tüntethető fel, mint amennyi a tényleges tartozás és így legfeljebb kevesebb tiszta vagyon mutatattik ki, mint amennyi felett a társulat tényleg rendelkezik. Ez az intézkedés teljesen analog a német Goldmarkbilanzverordnungen rendelkezéseivel.

Mindezekből következik, hogy a 4200/925. P. M. sz. rendelet nem rendeli el tényleg a mérleg valódiságának helyreállítását, hanem a társulatokra bizza azt, hogy azok oly megnyitó mérlegeket produkáljanak, melyek többé vagy kevésbé megközelítik valódi vagyonuknak mérlegszerű kimutatását. Ennélfogva a társulatok vezetőségétől fog függni az, hogy

vajjon a mérlegvalódiság elvét diadalra akarják-e juttatni és oly megnyitó mérlegeket fognak közzétenni, melyek valódi vagyoni viszonyaiknak megfelelnek.

A társulatok vezetősége a társulatok érdekeit általában függetlenül látja a részvényesek érdekeitől, a társulat érdekeit öncélnak tekinti, melyek nem szükségképen nyulnak vissza a részvényesekhez. E felfogás felidézésének okaival ehelyütt bővebben nem foglalkozom. Részen részvény-jogunk fejletlen és már rég idejét múlt rendelkezései, részben a részvényesek majorizálási érdekharcjai voltak azok az okok, melyek e felfogáshoz vezettek. Magyarországon, a dinasztikus principiumok klasszikus hazájában, nem a részvényesek, hanem a társulati vezetőségek voltak az egyetlenek, melyek kitartottak a vállalatok mellett, amelyek azok érdekeit mindenkor, a részvényesek változandósága mellett képviselték. Ezért aligha fog társulataink vezetőségében a felértékelési művelettel kapcsolatosan mutatkozni az a szellem, mely a jelen felértékelési rendeletét olybba veszi, hogy ez számadásra szólítja fel a társulatok vezetőségét arra nézve, hogy sikerült-e a háboru alatt a rájuk bízott vagyont konzerválni és a háboru utáni tőkeemelések által bekért összegeket gazdaságosan felhasználni. Pedig a felértékelési rendeletnek egyik legfontosabb oldala az, hogy összefüggő képet nyújtson a társulati vagyonok mibenlétéről és ezzel kapcsolatban a társulatok vezetőségének okos, előrelátó és érték-konzerváló politikájáról, hogy számadásra szólítsa fel a társulatok vezetőségét, megmutatni azt, hogy mily mértékben voltak képesek a rájuk bízott vagyont megmenteni az összeomlás éveiben és így részvényeseiknek érdekeit megvédeni.

Azért időztem e kérdéssel ilyen sokáig, mert a különböző vállalatok vezetőségével folytatott megbeszélésem alapján gazdasági életünkben azon tendenciát látom, hogy a megnyitó mérlegeket oly módon kell felállítani, hogy abból a a tényleges vagyonnak csak egy parciális része lássék ki. E felfogás még az irodalomban is érvényesül. Hogy mást ne említsek, dr. Kuncz Ödönnek „Az arany mérleg problémái” című érdekes munkájában, mely pedig a mérlegvalódiság irodalmának talán legkiválóbb alkotása, az új rendelkezés szabályairól írt részében (59. old.) azon véleményének ad kifejezést, hogy a társulat vagyonának kimutatását lefelé kell eszközölni és a tényleges értéket nem szabad valóban kimutatni. E felfogással élénken szembehelyezkedem. Minden szempont, véleményem szerint, amellet szól, hogy a tényleges vagyon kimutattassék.

A kereskedelmi forgalom biztonságának, a hitelviszonyok helyes megállapításának és a könyvvitel korrekt vitelének követelményei mind szükségessé teszik, hogy a mérlegek

a lehetőséghez képest tényleg a vállalatok valódi belső értékeit kifejezésre juttassák.

Ezen felfogás ellen lényegileg csak az hozható fel, hogy a társulati vagyon kimutatásánál a belső értéken kívül még a jövedelmezési lehetőség is kellő módon számbaveendő. A tőke és a jövedelmek között reciprocitás áll fenn és a kapitalisztikus gazdasági rend vagyonnak nem a tényleg befektetett és tulajdonban lévő forgatókében fekvő vagyon veszi, hanem a jövedelmekből (kamat, osztalék) a mindenkori átlagos kamatozásnak megfelelően visszaszámítja a tőkét és e tőke értékét a jövedelmek arányához állapítja meg. A társulatok vezetősége azért tartózkodik a tényleges belső vagyon kimutatását megejteni, mert a jelenlegi gazdasági viszonyok közt, azok teljes egészének kamatoztatása lehetetlen és a krízis által feldult gazdasági élet képtelen a tőkék szükséges rentabilitását biztosítani. A vállalatok vezetőségei ennél fogva csak akkora tőkét szándékoznak kimutatni, melynek 6—8 százalékos kamatoztatása biztosítottnak látszik. Én azonban úgy vélném, hogy a tőkék teljes összegü kimutatása oly gazdasági, hitelügyi és adózási szükségesség, melynek fontossága mellett ezen szempontok eltörpülnek. Hiusági kérdéseknek itt nincs helyük: ha megnyomorított országunk gazdasági kapacitása csökkent és így a társulatokba befektetett tőke rentabilitása jóval a békebeli alatt fog maradni, akkor ezért a társulatok vezetőségét oktalanság volna szemrehányással illetni. Mert hiszen a csökkent rentabilitás az elvesztett háboru eredménye. De a részvényeseknek joguk volna végre megkövetelni azt, hogy tiszta képet tárjanak fel előttük, vagyonuk nagyságát illetőleg.

A felértékelési rendelet egyebekben, ha csak kissé alaposabb megfontolással készül, módját ejthette volna annak, hogy mind a két követelménynek meg lehessen felelni. Ezek ugyanis nem zárják ki egymást. Elméletileg is elképzelhető, hogy a megnyitó mérlegek oly módon állittassanak fel, hogy a tiszta vagyon is kimutattassék, de egyszersmind azon vagyon is, melynek rentabilitását az adott viszonyok közt, a társulatok vezetősége előreláthatóan garantálni tudja.

A rendelet 3. §-a ugyanis arra az esetre, ha a megnyitó leltár szerint kimutatott tiszta vagyon meghaladja az eddigi alaptőkét, úgy rendelkezik, hogy ez a többlet, vagy az alaptőke felemelésére fordítandó, illetőleg alaptőkerendezési tartalékalapként állítandó a mérlegbe, vagy pedig rendes tartalékalapba helyezendő; a 6. §. azonban ezeket az együttesen is alkalmazható módokat, utóbbi esetre, annyiban korlátozza, hogy a rendes tartalékalapba a fentjelzett többletnek csupán a fele helyezhető. Ha a 6. §. nem volna a rendeletben, a társulatok könnyen megfelelhetnének mind a két fenti követelménynek: a) a részvénytőke számlát azon összeggel gya-

rapitanák csupán, melynek kamatozása biztosítottnak látszik, a tényleges vagyon teljes összegét pedig, mely ezek után fennmarad, a rendes tartalékalapra vinnék, jelezvén, hogy a vagyon annyit ugyan kitesz, de ezen többlet kamatoztatása egyelőre nem igen valószínű. A gazdasági életben igen könnyen kifejlődhetett volna ily arányu gyakorlat és a társulatok helyes életérzéke nyilván megtalálta volna ezen igen közelfekvő és pregnánsan kifejező módot arra, hogy egyrészt jelezze részvényeseinek, hogy mekkora tőke kamatoztatására képes, másrészt pedig kimutassa egész vagyonát, részvényeseinek bizalmát és a hiteléletnek becsületes tájékoztatását elérendő.

A 6. §. korlátozó rendelkezése azonban csökkenti a teljes vagyon kimutathatását, mert a tiszta vagyonnak fele az alaptőke számlára irandó. Kiindulván tehát ezen kimutatandó tőkeösszegeből (melynek megállapítása az előrelátható kamatoztatástól függ, de aminek meghatározása a mai depressióban nyilván minimális eredményeket fog adni), a rendes tartalékalapra is csak ugyanolyan minimális összeg vihető, s így ezen két komponens összege valószínűleg csak kisebb partiális részt fogja a tényleges vagyonnak kifejezni. Hogy tehát a mérleghűség ténylegesen helyreálltassék, a 6. §-t törölni kell. Így kívánják ezt meg a részvényes érdeke és a hitelélet factorai; így kívánja ezt a magyar gazdasági konszolidáció szükségessége.

Érdekes, hogy a tervezet elleni érdekeltségi kritikák mind kifogásolták a 6. §-t. A pénzügyi kormány azonban, dacára minden kifogásnak, fenntartotta, a részvényes érdekében (?!). Hogy ezt mi módon képzelte, meg se tudom érteni. De nyilván nem tette kellő megfontolás tárgyává, hogy a 6. §. esetében miről van szó! Hogy a 6. §. lerontja mindazt, amit a rendelet különben elérni igyekszik!

(Folytatjuk.)